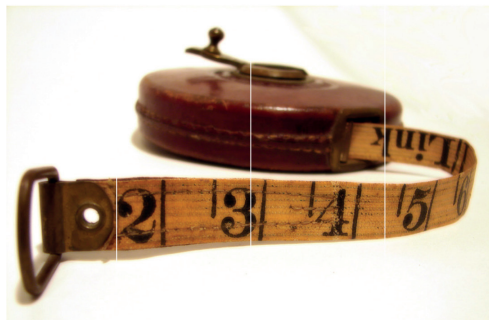

A
GYÖKEREK ÉS SZÁRNYAK
ALAPÍTVÁNY
RÉSZÉRE KÉSZÜLT ÉRTÉKELÉS
RÖVID ÖSSZEFOGLALÓJA

HÉRA GÁBOR

Budapest, 2020. 01. 20

H O L O .

BEVEZETÉS

A Gyökerek és Szárnyak Alapítvány (GYSZA) megbízásából Héra Gábor szociológus, a HOLO. kutatója végezte el az alapítvány közösségi alapítványokkal foglalkozó KözösALAPON programjának értékelését. Ez a tanulmány (egy hosszabb beszámoló kivonatos formájaként) az értékelés fő tapasztalatait foglalja össze. Az alábbi szereplők összesen tizennyolc interjún és hat csoportos interjún való részvétellel támogatták a kutató munkát:

- » A 2019-ben meghirdetett, „Neked mi a szupererőd?” c. kiírásra jelentkezett személyek és csoportok. A GYSZA azokat célozta meg kiírásával, akik másokkal összefogva szerettek volna tenni saját közösségük erősödéséért, fejlődéséért. A program közösségi alapítványok létrehozását célozta; ehhez a folyamathoz kívánt hozzájárulni a Gyökerek és Szárnyak Alapítvány anyagi és szakmai háttértámogatással.
- » Az értékelés során felkerestünk olyanokat, akikkel hosszan tartó, érdemi együttműködés alakult ki, de bevontunk olyanokat is, akik a kiírásra ugyan jelentkeztek, azonban velük a kapcsolat hamar megszakadt.
- » Olyan személyek és csoportok, akikkel a GYSZA már 2018-ban megismerkedett és 2019 folyamán érdemi együttműködés alakult ki a felek között.
- » Már létrehozott közösségi alapítványok; azaz a Ferencvárosi Közösségi Alapítvány (FKA) illetve a Pécsi Közösségi Alapítvány (PKA) kurátorai, munkatársai.
- » Az FKA-t illetve a PKA-t támogató partnerek.
- » Az FKA illetve a PKA által támogatott szervezetek.

Az értékelés során nem a program egészének a hatásosságára vagy éppen hatékonyságára fókuszáltunk. A GYSZA-val történt egyeztetés után kifejezetten arra voltunk kíváncsiak, hogy

- » a Gyökerek és Szárnyak Alapítvány által képviselt értékek és elvek integrálódtak-e a fentiekben felsorolt szereplők szemléletébe és munkájába,
- » a közös munkát milyen motiváló tényezők segítették, illetve milyen nehézségeket és kihívásokat azonosítottak az érintettek,
- » a megkérdezettek szerint milyen (egyéni, szervezeti vagy éppen közösségi szinten érzékelhető) hatása van a közösségi alapítványoknak, illetve a GYSZA-val való együttműködésnek.

A tanulmány célcsoport szerinti bontásban mutatja be a fő eredményeket.

A „NEKED MI A SZUPERERŐD” KIÍRÁSRA JELENTKEZETTEK

A „Neked mi a szupererőd” kiírásra jelentkezők egy részével kölcsönös elköteleződésre, közös munkafolyamatok kialakítására végül nem került sor; elsősorban a(z) 1) közösségi alapítványi koncepcióval szembeni idegenkedés, 2) társak, partnerek hiánya, 3) idő-, és kapacitáshiány miatt.

Számos, a kiírásra jelentkező személlyel azonban sikerült érdemi együttműködést kialakítani.¹ Ezek a szereplők az értékelés során úgy nyilatkoztak: **a Gyökerek és Szárnyak Alapítvány által képviselt értékek és elvek fontosak és követendők számukra.** Az Alapítvánnyal való találkozás a visszajelzések szerint ráadásul megerősítőnek és bátorítónak bizonyult. Elsősorban annak köszönhetően, hogy az érintettek egy hozzájuk hasonló problémákat azonosító és célokat megfogalmazó szervezettel kerültek kapcsolatba; a „nem vagyunk egyedül” érzése ennek köszönhetően fokozódott. A visszajelzések szerint mindez a közösségi alapítványok melletti elköteleződéshez, valamint a lakókörnyezettel és a helyi közösséggel kapcsolatos nyitottság megerősödéséhez járult hozzá.

A KÖZÖSSÉGI ALAPÍTVÁNYOK HATÁSAI közül az alábbi meghatározó jellemzőket tartjuk fontosnak kiemelni:

- » **a közösséghez tartozás élménye** erősebbé válik. A közösségi alapítványnak köszönhetően ugyanis „együtt vagyunk és segítjük egymást”, a személyes kapcsolatok erősödése révén az elmagányosodás és az egyén kiszolgáltatottsága visszaszorul.
- » **a helyi igényekre reagálni képes** működési modell válik elérhetővé. Az érintettek szerint a helyben észlelt – tehát nem kívülről vagy éppen felülről meghatározott – problémákra ugyanis helyben tud reagálni egy közösségi alapítvány. A helyi szintű szerveződésnek köszönhetően az átláthatóság erősödik, a korrupció valamint a lobbierdekek nem érvényesülésnek.
- » a közösségi alapítványok **működőképes alternatíváját** jelenthetik úgy a bürokratikus és rugalmatlan pályázattási rendszernek, mint a politikai/hatalmai szempontok vezérelte támogatásoknak.

A Gyökerek és Szárnyak Alapítvánnyal érdemben együttműködők munkáját, azaz **a közösségi alapítványok létrehozását számos tényező AKADÁLYOZTA.** Ezeket foglaltuk össze az alábbiakban:

- » **Csapat hiánya.** Tipikus nehézséget jelentett, hogy a közösségi alapítvány létrehozását nem vállalta fel egy elkötelezett, lelkesítő, bevonó és irányító személy. Néhány interjúalany saját maga (vélt) alkalmatlansága miatt nem vállalta fel a szervezési feladatokat, más helyen a már vezetőként definiált személy visszalépeése rombolta le a kezdeti lelkesedést. Néhány helyszínen a vezetőt támogató, vele együtt gondolkodó csapat hiánya lehetetlenítette el a szervező munkát.
- » **Tudás és készségek.** Az adománygyűjtéshez szükséges készségek (vélt) hiánya is hátráltató tényezőnek bizonyult.
- » **Egzisztenciális kényszer.** Sokan nem engedhették meg maguknak, hogy a közösségi alapítványok létrehozásával foglalkozzanak, ezzel időt és energiát elvonva pénzkereső tevékenységüktől.

1 Ebben a rövid összefoglalóban ezzel a csoporttal együtt tárgyaljuk azokat is, akik már 2018 során a Gyökerek és Szárnyak Alapítvány látóterébe kerültek, de akikkel – a „Neked mi a szupererőd” kiírásra jelentkezetekhez hasonlóan – érdemi együttműködés csak 2019-ben indult el.

- » A fenti nehézségeket tetézte néhány olyan jellemző, amely a hazai **társadalmi és politikai kontextus** sajátja. Egyrészt a közösségi alapítványi koncepció ismeretlenségét és újdonságát szükséges megemlíteni. Másrészt fontos kihangsúlyozni azt a véleményt, amely szerint a közösségi alapítványi lét egyfajta ellenzékiségnek felel meg. Ezt az ellenzéki pozíciót egyrészt az országos politika szintjén érezhető civil-ellenesség teremti meg. Másrészt – helyi szinten – azok az önkormányzatok és más politikai szereplők, akik gátolják és akadályozzák az alulról jövő kezdeményezéseket. A feltételezések szerint a közösségi alapítványokat elsősorban azért, mert azok független anyagi forrásokat tudnak előteremteni.

A Gyökerek és Szárnyak Alapítvánnyal való együttműködés kapcsán fontos beszámolni **A MOTIVÁLÓ TÉNYEZŐKRŐL** is. Ezek közül az alábbiakat emeljük ki:

- » **A GYSZA szervezeti kultúrája**, ezen belül főleg a partnerekkel való együttműködés módja és a mentorálás sajátosságai. A visszajelzések szerint a szervezet személyre szabott, megértő, érzékeny, hatékony támogatást tudott biztosítani, a közös munka partneri és inspiráló volt.
- » Az adománygyűjtéshez kapcsolódó **új, innovatív módszerek**, amelyeket a GYSZA tett elérhetővé az érdeklődők számára.
- » **Pozitív példák**, így elsősorban az Élő Adás és a Swimathon rendezvények. Szinte mindenki ezeknek az eseményeknek a lelkesítő hatásáról számolt be. A rendezvényeken való részvétel az elköteleződést egyértelműen erősítette. Erre az interjúalanyok szóhasználata alapján is következtethettünk, hiszen az érintettek élményeiket olyan pozitív szavakkal írták le, mint *„beszippantott a történet”, „lehidaltam attól, ami ott történt”, „elvarázsolta az, ami ott zajlott”, „rettenetesen felvillanyozódottam”, „egyik csodálatból a másikba estem” és „fontos ebben részt venni és mindezt nagy elégedettséggel lehetett megtenni”.*

Ebben a fejezetben külön érdemes kiemelni azt a két szervezőcsoportot, akik a GYSZA felé szándéknyilatkozattal jelezték elköteleződésüket (illetve egyikük a közösségi alapítvány létrehozására vonatkozó bejegyzési kérelmet is eljuttatott a bíróságra). Ezek a helyszíneken a szervezőcsoportok kezdetben sikeresek tudtak lenni, mivel az ügy mellett elköteleződött személy és az őt támogató, együttműködésre képes, értékközösségben lévő csapat közösen döntött közösségi alapítvány létrehozásáról. A későbbiekben azonban a vezető kiesése, és az így akuttá váló kapacitás-hiány miatt a kezdeti lendület megtört. Az újonnan felbukkanó kihívásokon a csoportok így nem vagy csak nehezebben tudtak úrrá lenni, ami miatt közösségi alapítványok létrehozására ezeken a helyszíneken végül nem került sor.

A KÖZÖSSÉGI ALAPÍTVÁNYOK VISSZAJELZÉSEI

A Pécsi és a Ferencvárosi Közösségi Alapítványok² munkatársai a GYSZA-hoz társított értékek és elvek tekintetében igen részletes leírást adtak. A felsorolásban

.....
² A miskolci Térerő Közösségi Alapítvány a Városunkért, amelyet szintén a Gyökerek és Szárnyak Alapítvány támogatott, többéves sikeres működés után, 2019 első félévében befejezte munkáját. Az értékelés idején már nem működött a Térerő, így az értékelésben sem vettek részt.

előtérbe kerültek azok a munkakultúrához és együttműködéshez kapcsolódó elvek, amelyek a közös munkavégzésnek köszönhetően váltak érzékelhetővé az érintettek számára. Ezeknek az elveknek a meglétével magyarázták a közösségi alapítványi munkatársak, hogy esetükben is elfogadó és támogató munkakultúra, őszinte, bizalmi légkör alakult ki, a munkahely közösség-jellege megerősödött.

A visszajelzések alapján elmondható, hogy **a közösségi alapítványok a GYSZA-hoz társított értékeket és elveket magukénak érzik**. A beszélgetések során egyértelműen kirajzolódott, hogy a közösségi alapítványok az általuk támogatott szervezetekkel való munka során **ugyanazt a mintázatot követik, mint amit a GYSZA közvetített feléjük**.

A KÖZÖSSÉGI ALAPÍTVÁNYOK POZITÍV HATÁSAI kapcsán két szintet azonosítottak a csoportba tartozók:

- » Az **egyéni szint** kapcsán attitűdváltozás lehetőségéről szóltak többen. Hiszen a közösségi alapítványok potenciálja az [is], hogy az apátiával, tehetetlenséggel és közönnyel szembe helyezkedve az aktivitásra helyezik a hangsúlyt. Ezzel erősíteni képesek a cselekvő attitűdöt, amely szerint *„ha nem tetszik valamit, akkor nem sírni kell, hanem meg kell változtatni”*. Néhányan úgy gondolták, hogy a függetlenségre és önállóságra való törekvés is üzenetet hordoz magában. Ez az alapállás azt üzeni, hogy *„nem kell kapcsolódni egy meglévő rendszerhez és elfogadni az ő kereteit”*. Ehelyett létrehozhatók saját keretek, amelyeket megadják az önállóságot, szabadságot és a létrehozás okozta sikerélményt. Végül érdemes megemlíteni azt a véleményt, amely szerint a közösségi alapítványok munkáját támogató személyek helyi közösség iránti elköteleződése nagymértékben erősödik.
- » **Szervezeti szint** tekintetében elsősorban a támogatott szervezetek életében bekövetkező változásra hívták fel a figyelmet a közösségi alapítványi munkatársak. Hiszen az egyedi igényekhez illeszkedő támogatásnak köszönhetően a támogatottak működése stabilabbá válik, függetlenségük nő, kiszolgáltatottságuk csökken. Ráadásul a közösségi alapítványok modellje szervezeti keretet képes adni azoknak a szereplőknek, akik helyben szeretnének változást elérni.

A közösségi alapítványok működéséhez és fejlesztéséhez kapcsolódó KIHÍVÁSOK felsorolásakor elsősorban a tömegbázis és a támogatói kör bővítéséről szóltak az értéklésbe bevont szereplők. Azaz többen úgy gondolták, hogy a közösségi alapítványok ismertsége még viszonylag szűk. A támogatói kör sokszor a közösségi alapítványok tagjainak informális kapcsolatrendszerét fedi le. Az egyik helyszínen nehézséget jelentett, hogy a munkatársak egyéb kötelezettségeik miatt csak korlátozottan tudnak részt venni az alapítvány munkájában. A fizettet alkalmazottak illetve a munkát önkéntesen végző személyek alacsony létszáma miatt kapacitás-problémával küzdenek az ott dolgozók. Ezen a településen az adománygyűjtéshez kapcsolódó kihívásokat is többen említették; a tapasztalatok szerint ugyanis nehéz az adományozók elérése és meggyőzése. Ráadásul az adománygyűjtés olyan készségeket igényel, amelyekkel nem feltétlenül rendelkeznek a közösségi alapítvány tagjai. A másik helyszínen az „első hazai közösségi alapítvány”-i státusszal járó felelősség és leterheltség is szóba került. Ahogy az is, hogy a GYSZA-val kialakított szoros kapcsolat hosszú távon vajon milyen hatással van a fenntarthatóságra és önállóságra.

A GYSZA-val való együttműködés kapcsán több **MOTIVÁLÓ TÉNYEZŐ** is azonosításra került. Az egyik településen az együttműködés és mentorálás jellemzői bizonyultak megerősítőnek. A visszajelzések szerint ugyanis a GYSZA partneri, bizalmi kapcsolat kialakítására törekedett úgy, hogy közben támogatása igazodott a szervezeti sajátosságokhoz. Emellett az adománygyűjtés hatékony és újszerű módszereinek megismerése is motiváló volt – annál is inkább, mivel ezekre építve kerültek megvalósításra sikeres programok. A másik helyszínen a közös értékek és a kollegialitás érzete bizonyult meghatározónak. Az együttműködés melletti elköteleződést a GYSZA bátorsága és optimizmusa is megerősítette. Mindkét helyszínen fontos motiváló tényező volt a GYSZA által biztosított anyagi, szakmai és emberi támogatás; hiszen mindez a közösségi alapítványok működtetéséhez, fenntartásához elengedhetetlen volt.

A KÖZÖSSÉGI ALAPÍTVÁNYOKRÓL ADOTT VISSZAJELZÉSEK

Az értékelés során a közösségi alapítványokkal kapcsolatban lévő támogatottak, támogatók és egyéb partnerek is visszajelzést adtak. Ezek a szereplők jellemzően olyan **értékeket és elveket** tulajdonítottak a közösségi alapítványoknak, mint amiket a közösségi alapítványok **a Gyökerek és Szárnyak Alapítványhoz társítottak. A GYSZA tehát képes volt megsokszorozni, felerősíteni hatását** a közösségi alapítványoknak köszönhetően.

Az ebbe a csoportba tartozó személyek több, **a közösségi alapítványokkal zajló munka során felbukkanó KIHÍVÁST** említettek. Ezek közül foglaljuk össze a legfontosabbakat:

- » A közösségi alapítványok támogatottjai az adománygyűjtés terén vállaltak feladatokat. Arra törekedve, hogy az adott szervezet által képviselt ügyet minél több emberrel megismertessék és a pénzügyi felajánlások számát növeljék. Az adománygyűjtés azonban több szervezeti munkatárs számára **idegen és kellemtelen** volt.
- » Az adománygyűjtés ráadásul sokszor az úgynevezett „követek” segítségével történt; azaz a szervezetet ismerő és ahhoz közel álló, elkötelezett embereket kértek fel az érintettek, hogy az adott ügyet képviselve kampányoljanak a szervezetnek. **A követek bevonása** azonban több szervezet esetében nehézségeket rejtett magában.
- » Többen a közösségi alapítványok **alacsony ismertségéről** és gyenge tömegbázisáról számoltak be.
- » Az alacsony ismertség miatt jelent meg az a hangsúlyos vélemény, amely szerint fontos eljutni olyan szereplőkhöz is, akik a közösségi alapítványokat ugyan még nem ismerik, mégis változatos módon (anyagilag, szaktudással, önkéntes munkával stb.) tudják támogatni a kezdeményezéseket. A beszélgetések során többször felmerült a fiatalabb korosztályhoz való eljutás követelménye is. A gyenge tömegbázis miatt fontos az az észrevétel, amely az egyik közösségi alapítvány láthatóságának a növelését javasolta gyakoribb, célzott, professzionális marketinggel egybeépített, on-line felületek használatára épülő kommunikációval.

Számos olyan tényezőt is nevesítettek az értékelésbe bevontak, amelyek a közös munka során **MOTIVÁLÓ** erővel bírtak:

- » Elsősorban a közösségi alapítványi munkatársak **személyes és közvetlen hozzáállását, bátorító és őszinte támogatását**, valamint **partneri együttműködésre** való törekvését érdemes megemlíteni.
- » A támogatók körében a különböző **társadalmi ügyekkel és hátrányos helyzetű társadalmi csoportokkal** való találkozás jellemzően erősítette a közösségi alapítványi modell melletti elköteleződést.
- » A visszajelzések alapján a **Swimathon** és **Élő Adás** rendezvények egyértelműen sikeresnek mondhatók. Azokat a közösségi alapítványok profin szervezték meg, a támogatott szervezetek körében az adománygyűjtéssel kapcsolatos ellenérzések megszűntek. Ezek a szereplők a programokat innovatívnak, jó hangulatúnak, inspirálóknak írták le, amelynek köszönhetően a szervezeti önállóság nőtt, a hálózatba tartozás érzete, a munkatársak elköteleződése és motivációja megerősödött.

Amint arra az értékelés rávilágított, a közösségi alapítványok létrehozása és működtetése iránt rengeteg személy érdeklődik. Ezeknek az embereknek jellemzően motiváló a helyi erőforrásokat felhasználó, helyi igényekre reagáló, az alulról szerveződés, a közösség és az aktivitás erejét hirdető kezdeményezés.

Hazánkban a közösségi alapítványok száma azonban még alacsony. Mindezek miatt kiemelten fontosnak tartom (a már meglévő támogatási modell fenntartása mellett) a modell és a már működő, sikeres kezdeményezések bemutatását, egyúttal a közösségi alapítványok létrehozását tervezők és az azt már működtető munkatársak párbeszédjének az elősegítését.

Fontos egyúttal azoknak a személyeknek és csoportoknak a bevonása és aktivizálása, akik ugyan értik és támogatni szeretnék a GYSZA célkitűzéseit, azonban a közösségi alapítványok létrehozásának adminisztratív és szervezési feladatait (még) nem tudják felvállalni. Megítélésem szerint ez – valamint a meglévő közösségi alapítványok tömegbázisának a növelése – jelentheti a garanciáját annak, hogy évek múlva már egy közösségi alapítványi hálózat működjön Magyarországon.